

De nucleaire splijtzwam

De kerncentrale van Borssele, in 1973 in gebruik genomen. De beoogde sluiting van de centrale werd uitgesteld, nu mag ze tot eind 2033 in bedrijf blijven.

ANALYSE DECENNIA VAN VERHIT DEBAT

Kernenergie deint mee op wisselingen in de tijdgeest

Kernenergie – veelbesproken in de verkiezingscampagne – heeft een grillige conjunctuur gekend. Ooit was ze voorwerp van een ‘Brede Maatschappelijke Discussie’. Geregeld werden plannen voor nieuwe kerncentrales ontvouwd. Steeds wisten tegenstanders die te verijdelen. En steeds herpaktten de voorstanders zich.

Door **Sander van Walsum**

Kernenergie: daarin lag voor veel Nederlanders in de jaren zestig nog de verlokking besloten van een toekomst met onbegrensde mogelijkheden. Nederland was een ijverig lid van Euratom, de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie. In 1965 werd in Dordrecht de eerste centrale voor de (commerciële) opwekking van elektriciteit in gebruik genomen. Twee jaar later volgde de kerncentrale in Borssele. En daar zou het, volgens de toenmalige trendwatchers, vast niet bij blijven. Maar de tijdgeest beschikte anders. Kernenergie raakte, zoals veel ogen-

schijnlijk ‘neutrale’ thema’s in de jaren zestig, gepolitiseerd. Ze werd niet met vreedzame toepassingen in verband gebracht, maar met de inzet (of de dreiging daarmee) van atoombomben. In dit atoomsceptische klimaat achtte de PvdA het niet langer raadzaam om op kernenergie in te zetten. Onder invloed van de oliecrisis van 1973 – kort na het aantreden van het door de PvdA gedomineerde kabinet-Den Uyl – kenterde de stemming alweer: kernenergie zou onze afhankelijkheid van onbetrouwbare gebleken olieleveranciers moeten verminderen. Van klimaat- of milieuar- gumenten bedienende voorstanders van kernenergie zich destijds nog niet.

En zo raakte kernenergie onderhevig aan frequent wisselende modes en inzichten van de dag. Het kabinet-Van Agt I (een verbintenis tussen CDA en VVD) was, zoals premier Dries van Agt het uitdrukte, ‘overtuigd van het nut van kernenergie’. Tezeldertijd besefte hij dat veel Nederlanders daarvan nog niet voldoende waren doordrongen. Met dat oogmerk gaf het kabinet in 1979 – na weer een nieuwe oliecrisis – de aanzet tot een Brede Maatschappelijke Discussie Kernenergie. ‘Een gedurfd democratisch experiment’, meende VVD-minister van Economische Zaken Gijs van Aardenne. Maar de sceptici – overwegend tegenstanders van kernenergie – zagen er vooral een poging in om het verzet tegen kerncentrales te breken.

Met de benoeming van oud-minister Jhr. Maurits Louis (Mauk) de Brauw tot voorzitter van de stuurgroep die de Brede Maatschappelijke Discussie (BMD) in goede banen moest leiden, versterkte het kabinet slechts de argwaan tegen het initiatief. Dat De Brauw van adel was sprak, in de ogen van de sceptici, niet in zijn voordeel. Daar kwam bij dat hij werkzaam was geweest in het bedrijfsleven en (toen nog) prominent lid was van DS70, een behoudende afsplitsing van de PvdA. Van hem werd dus geen onbevangen, laat staan een kritisch, oordeel over kernenergie verwacht.

Anders dan de tegenstanders van kernenergie hadden verwacht, en voorstanders hadden gehoopt, probeerde De Brauw echter recht te doen aan alle opvattingen. ‘Elke individuele reactie werd serieus genomen’, schreef het *Historisch Nieuwsblad* later. ‘Zo werden niet alleen de reacties van de medewerkers van Borssele of de fracties van politieke partijen meegenomen, maar ook die van Progressief Warmond, basisschool De Vijverberg in Enschede of nudistvereniging De Vrije Vogels uit Den Helder. De BMD moest zo breed en zo maatschappelijk mogelijk zijn.’

Al snel werd duidelijk dat de informatieavonden die de stuurgroep in den

lande belegde vooral door tegenstanders van kernenergie werden bezocht. Over de wenselijkheid of onwenselijkheid van kernenergie werd dan ook niet zozeer gediscussieerd, wat de bedoeling was, er werd voornamelijk stemming gemaakt tegen kernenergie. Het *Algemeen Dagblad*, dat zelf tot het pro-kamp behoorde, vroeg een socioloog wie zoal tot de oppositie behoorden. ‘Jongeren, uitkeringstrekkers en huisvrouwen zijn goed vertegenwoordigd’, meende hij. Daarnaast leefde het verzet sterk in ‘groeperingen rond wereldwinkels, reformhuizen en in antroposofische kring’. De (communistische) CPN verleende steun, maar dit betekende niet dat de anti’s met geld konden smijten. ‘Zuinigheid is troef: kettingen die de demonstranten gebruiken om zich vast te ketenen, worden tweedehands gekocht. In de bus, op weg naar een demonstratie, wordt met de pet rondgegaan.’

In 1983, twee jaar na de aanvang van de BMD, rondde de stuurgroep de informatiefase af met een tussenrapport – het resultaat van bijna 1.900 thema-avonden. *Energie, te belangrijk om aan deskundigen over te laten*, luidde de titel. Het vuilstikke rapport leverde vooral thema’s op waarover tijdens de afsluitende discussiefase nader van gedachten zou worden gewisseld. Later dat jaar resulteerde die discussiefase in de vaststelling dat de meeste Nederlanders tegen kernenergie waren, en dat beter van de bouw van nieuwe kerncentrales kon worden afgezien. Aan de relevantie van dat advies werd meteen getwijfeld: uit een eerder gehouden enquête was gebleken dat minder dan de helft van de Nederlanders op de hoogte was van de BMD.

Mede om die reden werd de BMD alom als een mislukking beschouwd. ‘De meest schandelijke vertoning uit de parlementaire geschiedenis’, oordeelde oud-minister Molly Geertsema (VVD) zelfs. Voor hem getuigde de BMD vooral van politieke onwil om zelf knopen door te hakken in heikele kwesties. Geertsema zelf had daar geen last van.